

Солма Хілі

Слізабет

Зшикала

Атмосферно, як «Загублена» Гілліян Флінн

Переможець *Costa Book Awards*

Vivat
видавництво

Emma Healey

Elizabeth is
Missing

A NOVEL

Євгена Хілі

Слізодень
Зинкеля

РОМАН

Харків

2020

УДК 821.111
Х45

Серія «Художня література»

Перекладено за виданням:
Healey E. Elizabeth is Missing : a novel / Emma Healey. —
London : Viking / Penguin Books, 2014. — 288 p.

Переклад з англійської *Анни Цвіри*

Дизайнер обкладинки *Рената Куртвелєва*

Хілі Е.

Х45 Елізабет зникла : роман / Емма Хілі ; пер. з англ. А. Цвіри. — Х. : Віват, 2020. — 320 с. — (Серія «Художня література», ISBN 978-966-942-826-4).

ISBN 978-966-982-590-2 (PDF)

ISBN 978-966-982-141-6 (укр.)

ISBN 978-0-241-00350-3 (англ.)

Мод — жінка вісімдесяти двох років, яка з кожним днем пам'ятає дедалі менше про те, хто вона. Хвороба Альцгеймера стирає минуле, наче гумка. Старенька пише записки, щоб не забути про дуже важливу річ: про те, що сталося з її давньою подругою Елізабет. Мод не знає, куди та зникла. Може, тому, що вона нікуди й не зникала? Чи її взагалі ніколи не було?.. Однак Елізабет не єдина «загублена». Сестра Мод, Сьюкі, так само розчинилась у часі та просторі. Чи мають ці зникнення якийсь зв'язок? Чи це лише хвороблива уява літньої жінки, яка геть нічого не пам'ятає? Або ж навпаки, тільки вона й пам'ятає все...

УДК 821.111

ISBN 978-966-982-590-2 (PDF)

ISBN 978-966-942-826-4 (серія)

ISBN 978-966-982-141-6 (укр.)

ISBN 978-0-241-00350-3 (англ.)

© Емма Хеалей, 2014

© ТОВ «Видавництво “Віват”», видання українською мовою, 2020

*Моїм бабусям, Вірі Хілі та Ненсі Ровенд,
які надихнули мене на написання цієї книжки*

ПРОЛОГ

— **М**од? Тобі зі мною так нудно, що ти вирішила сховатися від мене?

Жінка гукає мене з теплої освітленої кухні. Пара в мене з рота волого клубочиться в бік, звідки лине голос, але я не озиваюся. Земля вкрита тонким шаром сліпучо-білого снігу, і він відсвічує на її обличчя. Жінка примружила очі й намагається бодай щось роздивитися в суцільній темряві. Та я знаю, що вона майже нічого не бачить навіть у сонячний день.

— А йди-но сюди, — гукає вона. — Береться на мороз. Обіцяю, що жодним словом більше не обмовлюся ні про жаб, ані про равликів, ані про посуд із майоліки¹.

— Та ні, з вами зовсім не нудно, — кажу я, не одразу збагнувши, що вона жартує. — За хвилину я повернуся. Мені просто треба тут щось знайти.

Власне, це «щось», укрите рідким брудом, я вже тримаю в руці. Маленька знахідка — дивно, що помітила її в землі. Це зламана кришка від старої пудрениці — срібляста фарба на ній полущилася, лазурна емаль, колись гладенька і блискуча, пощербилася й потемніла. Поплямлене люстерко схоже на віконце у вицвілий світ. Воно — мов ілюмінатор у глибинах океану. Мені хочеться зіщулитися від спогадів, що зараз зринають у свідомості.

— Щось загубила? — Жінка, обережно ступаючи, виходить у внутрішній дворик, дрижачи від холоду. — Тобі допомогти?

¹ Майоліка (глазуrowаний фаянс) — різновид кераміки, який виготовляють із випаленої глини, вкритої розписною глазур'ю. (*Тут і далі прим. пер.*)

Навряд чи я щось побачу, але, може, випадково натраплю на річ, яку ти шукаєш, якщо вона далеко не закотилася.

Я всміхаюся, але, стоячи посеред трави, не рушаю з місця. Дивлюся на сліди черевиків — на їхніх гребнях зібрався сніг і біліє, мов закам'янілі рештки маленького динозавра. Я стискаю кришечку в руці й відчуваю, як підсохлий бруд стягує мені шкіру. Цю крихітну річ я загубила майже сімдесят років тому, а тепер земля, що розкисла від підталого снігу, нараз виштовхнула цю реліквію на поверхню. Виштовхнула просто мені в руку. Але звідки саме? Геть незрозуміло! Де вона була до того, як земля після своєї тривалої трапези виплюнула її?

До моєї свідомості дуже здалеку намагається пробитися звук, подібний до лисячого дзявкотіння.

— Елізабет, ти коли-небудь садила тут кабачки? — цікавлюся я.

РОЗДІЛ 1

— Ви чули, що десь неподалік пограбували літню жінку? — питає Карла, перекидаючи через плече довге чорне волосся, зібране у хвіст. — Щоправда, це було у Веймуті, але ж могло статися й тут. Хай там як, а обачність ніколи не завадить. Коли її знайшли, у неї була страшенно спотворена половина обличчя.

Вона майже прошепотіла останні слова, але в мене ніколи не було проблем зі слухом. Мені не подобається, коли Карла розповідає такі речі; неприємне відчуття залишається від них навіть після того, коли я вже й саму історію не пам'ятаю. Я скулююся й поглядаю у вікно, намагаючись пригадати, у якому напрямку той Веймут. Повз вікно пролітає пташка.

— У мене в холодильнику ще є яйця?

— Їх там ще багато, тож вам сьогодні не треба виходити.

Вона бере зі столу свою теку й киває мені. Карла не зводить з мене очей, поки я не киваю їй у відповідь. У мене таке відчуття, ніби я в школі. Щойно в голові крутилась якась історія, та вона вже вислизнула з пам'яті. «Колись давно... — Так вона починалася? — Колись давно в темних лісових хащах жила собі стара-престара жінка, яку звали Мод». Що ж там далі? Щось про доньку, на яку вона чекала, здається. Дуже шкода, що я не живу в маленькому охайному будиночку в темному лісі й про це можу лише мріяти. Як і про те, що моя онука принесе мені пироги в кошику.

Нараз чую, як щось загуркотіло в будинку. Я роззираюся по всій вітальні й бачу тварину — тварину, яку надягають на

себе, коли виходять на вулицю, — вона лежить на бильці канапи. Це тварина Карли. Вона ніколи не вішає її — напевно, боїться забути. Я не можу відвести погляду від неї, чекаю, коли вона заворушиться, шугне в куток або зжере мене й посяде моє місце. Ото Кеті здивується, коли побачить її великі очі й гострі зуби.

— Ого! Скільки бляшанок із персиками! — долинає крик Карли з кухні.

Карла — доглядальниця. «Доглядальниці» — ось як їх називають.

— Поки що не купуйте їжі! — знову кричить вона. Я чую скрегіт бляшанок із консервованими персиками по моїй форміці¹. — Її у вас доволі, стільки, що можна нагодувати армію.

«Доволі». Їжі ніколи не буває доволі. Хоч би скільки я її купувала, більша частина все одно зникає. Не знаю, хто її з'їдає. Моя донька теж постійно так каже. «Не купи більше консервів, мамо», — просить вона мене щоразу, коли зазирає до шафок на кухні. Гадаю, вона когось підготовує. Половина моєї їжі зникає разом із нею, а тоді вона запитує, навіщо я знову йду до крамниці. Хай там як, а моє життя зараз не надто солодке, щоб відмовляти собі ще й у їжі.

— Моє життя зараз не надто солодке, — кажу я, підводячись із крісла, щоб мене почули на кухні.

Між бильцями мого крісла й сидінням напхом напхано блискучих обгорток з-під шоколадних цукерок. Вони шелестять, коли я поворухнуся в кріслі, і я виколупую їх звідти пальцем. Патрік, мій чоловік, увесь час намагався обмежити мене в солодощах, бо вдома я завжди їла їх багато. Мені подобалося смакувати лимонним шербетом або ж посмокстати карамельку, бо на роботі нам не дозволяли цього робити — кому сподобається, коли телефоністка говорить з кимось із набитим ротом. Патрік казав, що в мене зіпсуються

¹ «Форміса» — відомий бренд кухонних поверхонь.

зуби, але, гадаю, він більше дбав про мою фігуру. Ми зійшлися на тому, що я можу дозволити собі м'ятні цукерки, і я досі їх люблю, але тепер ніхто вже не забороняє мені ум'яти коробку ірисок, до яких я ласа. Можу навіть з'їсти їх іще до сніданку. А зараз саме ранок. Я це знаю, бо сонце падає на годинничку для птахів. Воно світить на годинничку вранці, а на сосну — ввечері. Тож у мене є всенький день, перш ніж промені сонця торкнуться сосни.

Карла заходить до вітальні й, зігнувшись, визбирує цукеркові обгортки в мене з-під ніг.

— Я й не знала, що ви тут, люба, — дивуюсь я.

— Я приготувала вам обід, — каже вона і знімає гумові рукавички. — Він у холодильнику, я приклеїла до нього записку. Зараз лише за двадцять десята, тож спробуйте не їсти його до дванадцятої, гаразд?

Карла каже це так, ніби я завжди ковтаю всю залишену нею їжу, щойно вона зачинить за собою двері.

— У мене в холодильнику ще є яйця? — питаю я і раптом розумію, що зголодніла.

— Їх там задосить, — відповідає Карла, кидаючи теку доглядальниці на стіл. — Я піду. Трохи згодом до вас прийде Гелен. Зрозуміли? Бувайте.

Клацають вхідні двері, і я чую, як Карла замикає їх за собою на ключ. Замикає мене в домі. З вікна мені видно, як вона простує доріжкою від мого будинку. На свою уніформу вона накинула пальто з капюшоном, який облямований хутром. Доглядальниця у вовчій шкурі.

Малою мені подобалося, коли я залишалася вдома сама. Я їла те, що лежало в коморі, вбиралася у свій найкращий одяг, вмикала грамофон і лежала на підлозі. А тепер мені хочеться, щоб поруч хтось був. Повільно ступаю в напрямку кухні, щоб переставити посуд у шафі й подивитися, що Карла залишила мені на обід. Вона не вимкнула світло за собою, тож тепер кухня схожа на порожню театральну сцену. Мені здається, що от-от хтось зайде — мама повернеться з крамниці

з пакунками або тато принесе фіш-енд-чипс¹. Вони скажуть щось драматичне, просто як у театрі на пірсі². Тато скаже: «Твоя сестра пішла від нас». Пролунають тривожні барабани, і мама додасть: «Ми більше її не побачимо». Ми замремо на мить, очікуючи реакції глядачів. Я дістаю свій обід із холодильника, думаючи про те, якою була б моя репліка в цій виставі. До тарілки приклеєна записка: «Обід для Мод. З'їжте після 12-ї!» Знімаю з тарілки харчову плівку. Це бутерброд із сиром та помідорами.

Закінчивши їсти, повертаюся до вітальні. Тут так тихо — навіть не чути, як цокає годинник. Час він, утім, показує, і я дивлюся, як повільно пересуваються стрілки по колу. Години, що залишилися до кінця мого дня, треба чимось заповнити, і, зрештою, я змушена ввімкнути телевізор. Зараз там іде програма на каналі, як я її подумки називаю. Двоє людей на одній каналі нахиляються до жінки на каналі навпроти. Вони сміються й хитають головами, поки та жінка не починає плакати. Я ніяк не можу збагнути, що там відбувається. По тому починається програма, у якій люди ходять з одного будинку до другого в пошуках речей, які можна буде колись продати, — речей бридких, проте (дивна річ!) дуже коштовних.

Ще кілька років тому я подивувалася б: як можна дивитися телевізор посеред білого дня? Але що мені робити? Іноді я читаю, але прочитані фрази геть не складаються в сюжет, і потім мені навіть важко знайти місце, на якому я зупинилася. Натомість можу зварити собі яйце. Можу його з'їсти. Згодом можу подивитися телевізор. По тому я просто чекаю. Чекаю на Карлу, на Гелен, на Елізабет.

Елізабет — єдина подруга, яка в мене залишилася. Усі інші сидять удома або вже померли. Елізабет любить оті

¹ «Fish and chips» — традиційна англійська страва — засмажена у фритюрі риба та картопля фри.

² Можливо, йдеться про театр на Борнмут-Пірс.

передачі про пошуки та продаж речей. Вона й сама сподівається натрапити на скарб, який, утім, комусь може здатися мотлохом. Вона купує старі тарілки й вази у благодійних крамницях, і при цьому схрещує пальці, щоб їй нарешті пощастило. Іноді я теж купую їй щось, здебільшого якусь дешеву порцеляну. У нас навіть є щось штибу гри — хто знайде найбридкіший посуд в «Оксфамі»¹. Це може видатися дитячою забавкою, але стала помічати, що тільки з Елізабет, коли ми з нею разом, коли ми пустуємо і сміємося, я почувуюся собою.

Мене не полишає думка, що я повинна згадати щось важливе, пов'язане з нею. Можливо, вона просила мене принести їй варене яйце, наприклад, або шоколадку. Цей її синок незабаром заморить її голодом. Йому шкода грошей навіть на нову бритву для себе. Елізабет каже, що після гоління на його шкірі живого місця нема і що так можна й горло собі перерізати. То хай би він так і зробив. Бісів скнара. Якби я час від часу не приносила їй якусь їжу, її б уже вітер здув. Мені тут залишили записку, щоб я не виходила з дому. Але чому? Саме нагода походити крамницями.

Я пишу для себе перелік закупів, надягаю пальто, знаходжу свого капелюха і ключі, перевіряю, чи поклала я їх у праву кишеню, а тоді мацаю їх ще раз біля вхідних дверей. Доріжка від мого будинку вкрита білими плямами розчавлених уночі равликів. Після вечірнього дощу на моїй вулиці завжди сотні цих бідолах. Але від чого саме такі плями? Себто, що саме в равлику робить їх такими білими?

«Не бійся, любий равлику»², — кажу я, обережно нахилиючись, щоб роздивитися білуваті сліди. Не пам'ятаю, звідки

¹ «Oxfam» — міжнародне об'єднання із сімнадцяти організацій, що працюють у понад дев'яноста країнах світу. Був заснований у британському місті Оксфорд 1942 року як Оксфордський комітет допомоги голодуючим.

² «Не бійся, любий равлику, станцюємо кадрили!» — слова з пісні Казна-Що-Не-Черепахи з «Аліси в Країні Чудес» Льюїса Керрола. Переклад Г. Бушиної.

ця фраза, але вона має бути саме про це. Коли б то не забути подивитися вдома, звідки ці слова.

До крамниці йти ніби й недалеко, але, дійшовши до неї, відчуваю, що втомилася. Ще й через те, що я знову повертаю не там, де треба, і мені доводиться обходити цілий квартал. Це так само, як наприкінці війни, коли несподівано для себе могла заблукати в місті. А все тому, що мені було важко зорієнтуватися з-поміж зруйнованих будинків, коли я нараз потрапляла у відкритий простір, що раптом виник, обходила вулиці, завалені цеглою, камінням та розтрощеними меблями.

«Керроу» — це маленька крамничка, захарашена непотрібними мені речами. Краще б вони посунули кудись ці нескінченні ряди пивних бляшанок і звільнили місце для чогось кориснішого. Але це крамниця від часів мого дитинства. Вони змінили вивіску лише кілька років тому. Тепер на ній написано «Кока-кола», а «Керроу» втиснули дрібними літерами внизу як щось другорядне. Я читаю слова на вивісці, заходячи до крамниці, розгортаю свій перелік і промовляю його вголос, зупинившись біля полиці з якимись коробками. «Райсіклз» і «Шреддіз»¹ — що воно таке?

«Яйця. Молоко — знак питання — шоколад. — Я повертаю аркушик паперу, намагаючись знайти світліше місце для читання. Тут дуже затишно пахне картонними коробками, не згірше, як у коморі у мене вдома. — Яйця, молоко, шоколад. Яйця, молоко, шоколад», — повторюю я, але це лише слова, і для них у моїй голові немає картинки. Може, вони саме в цих коробках переді мною? Я поволі човгаю вздовж стелажів і бурмочу собі під ніс ці кілька слів, але вони поволі втрачають сенс, лунають монотонно й незрозуміло. На моєму папірці ще написано «кабачки», але їх тут, напевно, не продають.

— Місіс Горшам, вам допомогти?

¹ «Ricles», «Shreddies» — назви готових сніданків із пластівців.

Редж перехиляється через прилавок, його сірий кардиган нависає над пластиковою банкою з льодяниками й залишає на ній ковтяхи. Він не спускає з мене очей. Он як пильнує! Я не знаю, що він так ревно тут охороняє. Ну, трапилося колись, що я вийшла з крамниці, за щось там не заплативши. І що то було? Пакет зеленого салату! А може, банка малинового джему? Я не пам'ятаю. Хай би там що, але йому це повернули. Так чи інак, Гелен віднесла пакет назад, та й по всьому. Окрім того, він теж не святий — за всі ці роки я не раз не долічувалася своєї решти. Він керує цією крамничкою десятки років, і йому вже час на заслужений відпочинок. Щоправда, його мати працювала тут, аж поки їй виповнилося дев'яносто, тож і він, найімовірніше, ще не скоро піде. Я була рада, коли стара нарешті пішла й доручила крамницю йому. Вона завжди дражнила мене, бо одного разу я попросила її отримати листа для мене. Писала я вбивці й не хотіла, щоб відповідь надходила мені додому, а ще про всяк випадок назвалась ім'ям кінозірки. Мені так і не відповіли, але мама Реджа думала, що я чекаю на любовний лист, і продовжувала кепкувати, навіть коли я була вже заміжня.

Що ж я маю купити? Заставлені товарами стелажі супляться, коли я обходжу їх, а знизу на мене так само несхвально дивиться старий синьо-білий лінолеум, брудний і потрісканий. Мій кошик досі порожній. Певно, я тут уже доволі давно, і Редж уважно спостерігає за мною. Нарешті я тягнуся вгору до бляшанки, яка впала мені в око. Вона важча, ніж я гадала, і моя рука нараз пірнає вниз, коли я знімаю її з полиці. Це бляшанка порізаних на шматочки консервованих персиків. Це те що треба. Я кладу ще кілька бляшанок до свого кошика й вішаю його на згин ліктя. Бляшанки в кошику перекочуються і, поки я йду до каси, відчутно б'ють мене по стегну.

— Ви впевнені, що прийшли за цим? — питає Редж. — Адже ви вчора купили багато персиків.

Я дивлюся на свій кошик. Невже це так? Я купувала те саме вчора? Редж кахикає, і я завважую несхвалення в його погляді.

— Цілком упевнена, — твердо кажу я. — Хіба я не можу купувати персики, коли мені їх хочеться?

Він скидає в подиві брови й починає вводити ціни в касовий апарат. Я високо тримаю голову, спостерігаючи за тим, як він складає бляшанки в пластиковий пакет, що зручний для носіння, але мої щоки палають. *Що ж* я мала купити? В кишені я намацую записку й дістаю її. На аркушику блакитного паперу моїм почерком написано: «*Яйця. Молоко. Шоколад*». Я беру шоколадку «Дейрі мілк» і кладу її до кошика, щоб купити бодай щось зі свого переліку. Але я вже не можу покласти назад персики, бо Редж кепкуватиме з мене. Я плачу за свій пакет із бляшанками, і вони, поки я йду додому, постукують там, наштовхуючись одна на одну. Рухаюсь я дуже повільно — пакет важкий, і в мене вже болить плече й коліно. Я ще пам'ятаю, як будинки миготіли повз мене, коли я йшла — майже бігла — додому чи з дому. Мама потім розпитувала мене про те, що я бачила, чи отой був на вулиці і що думаю про нову огорожу отієї. Але я ніколи не могла їй відповісти — усе це пролітало повз мене надто швидко, щоб помітити. Тепер у мене є час роззирнутися, але нема нікого, кому можна було б про це розповісти.

Іноді, коли мені щастить навести лад у голові, я розглядаю світлини зі своєї молодості й завжди дивуюся їхнім чорнобілим тонам. Напевно, моя онука вважає, що в нас тоді й справді була сіра шкіра й безбарвне волосся, а все довкола — похмуре та тьмяне. Та насправді я добре пам'ятаю, яким мені малій здавалося це місто. Таким яскравим, що на нього майже боляче було дивитись. Пам'ятаю глибоку блакить неба, у яку встромлялися темно-зелені сосни; яскраво-червоні цегляні будинки й помаранчевий килим із сухої хвої під ногами. А тепер... Звісно, я знаю, що небо й тепер буває блакитним, що будинки досі стоять на своїх місцях і що

сосни, як і тоді, скидають голки, але чомусь усі ці кольори вицвіли, потьмяніли, стали такими, як на давній світліні.

Увійшовши до будинку, чую, як дзвонить будильник. Я, бува, накручую його, щоб не забути про якусь зустріч. Опускаю пакет коло дверей і вимикаю будильник. Та ніяк не можу згадати, про що він мав мені нагадати цього разу, і не бачу поблизу нічого, що підказало б. Можливо, хтось повинен прийти.

— Ріелтор приходив? — гукає Гелен. Я чую клацання її ключа у вхідних дверях. — Він мав прийти о дванадцятій, ти бачила його?

— Не знаю, — кажу я. — Котра година?

Вона не відповідає, але я чую її кроки з коридору.

— Мамо! — каже вона. — Де ти взяла ці персики? Скільки ще тобі треба цих клятих бляшанок?

Я відповідаю їй, що не знаю, скільки саме. Напевно, Карла принесла їх. Кажу, що була весь день удома, а потім дивлюся на годинник і не йму віри, що я могла десь згаяти стільки часу. Гелен прямує до вітальні, а за нею лине шлейф прохолодного солодкавого повітря, — і ось я знову маленька дівчинка, лежу у своєму теплому ліжку, а холодне обличчя моєї сестри на мить притискається до моєї щоки, і я відчуваю її прохолодний подих на своїй шкірі. Вона розповідає мені про павільйон, про танці й про солдатів. Сююкі завжди була така холодна, коли поверталася додому з танців, навіть улітку. Гелен також часто буває холодна, але це через те, що вона повертається з чужих садків.

Вона тримає в руках пакет.

— Навіщо було Карлі залишати бляшанки з консервованими персиками в коридорі? — Вона не стишує голосу, хоча тепер ми в одній кімнаті. Гелен тримає пакет, здійнявши його вгору. — Годі! Не ходи до крамниці. Я ж казала, що купувати все, що тобі треба, — адже буваю в тебе щодня.

Я впевнена, що не бачу її так часто, як вона каже, але мені не хочеться з нею сперечатися. Вона опускає руку й забиває собі пакетом ногу.